

VŠÍMÁLEK

Jarní číslo

3. číslo

Únor – březen 2017

Časopis vydává ZŠ Žatec, Petra Bezruče 2000

Redakční rada: Mgr. Jana Ptáčková a žáci 1. a 2. stupně

Grafická úprava: Mgr. Jana Ptáčková

Obsah

Slovo úvodem.....	3
Pranostiky.....	4
Masopust.....	6
Velikonoce	9
Velikonoční symboly.....	10
Velikonoce ve světě.....	12
Boj o Pohár vědy.....	14
Zadání.....	17
Jarní omalovánky.....	19
Chvilka poezie.....	21

Slovo úvodem...

Květiny se vybarvují v krásně zelené trávě, vykukují narcisy a fialky, slunce má již větší sílu a k tomu všemu prozpěvují ptáci. Ano, je tady jaro a s ním i nové číslo našeho školního časopisu.

Hezké chvíle při čtení přeje Mgr. Jana Ptáčková

Pranostiky

Tuto známou pranostiku výtvarně zpracoval Mikoláš Aleš ve své knize Malý Alšův špalíček.

Pranostika je žánr lidové slovesnosti. Jde o rčení, které se snaží dávat do souvislosti určité meteorologické jevy a roční dobu, založená na dlouhodobé lidské zkušenosti, potažmo i předpověď těchto věcí. Česká a moravská slovesnost jich zná na stovky. Výraz pranostika je odvozeno z latinského slova prognosis, tedy předpověď. Výzkumem pranostik se zabývá paremiologie, jako součásti lidové slovesnosti se jim věnuje i folkloristika.

Sníh v březnu škodí osení i vinné révě.

Březen bez vody - duben bez trávy.

Březen suchý, duben mokrá a květen větrný pytle obilím a sudy vínem naplní.

Kolik mlh v březnu k nebi stoupá, tolik bude ještě mrazů po velikonocích.

Skřivan si v březnu musí vrznout, i kdyby mněl zmrznout.

Na svatého Bedřicha slunko teplem zadýchá.

O svatém Tomáši sníh bředne na kaši.

Na svatého Řehoře čáp letí od moře, žába hubu otevře, líný sedlák, který neoře.

Na svatého Josefa když jest krásný čas, bude úrodný rok; prší-li neb padá sníh, bude mokro a neúroda.

Na svatého Benedikta má se ječmen a cibule síti.

Aprílové počasí jsou časy a nečasy.

Bouřky v dubnu zvěstují dobré léto.

Co duben našetří, to květen spálí.

Duben chladný a deštivý – úroda nás navštíví.

Dubnové počasí nevyslovíš.

Na svatého Marka se mají vysazovat brambory.

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pranostika>, <http://www.pranostika.cz/mesic-brezen.html>,
<http://www.pranostika.cz/duben.html>

Masopust

Masopust (lidově ostatky, fašank, morav. voračky, voráci, končiny či obecně karneval) je třídní svátek, jakož i slavnostní období mezi Vánocemi a postní dobou. Zatímco jeho počátek, který nastává po svátku Tří králů (6. ledna), má pevné datum, tak jeho konec na Popeleční středu je závislý na datu Velikonoc a končí tak v rozmezí od poloviny února do počátku března. Masopustní zvyky mají zřejmě původ v předkřesťanských slovanských oslavách konce zimy. Podobně se slaví i v jiných slovanských zemích. Třeba v Rusku se tento svátek nazývá Maslenica a figurují v něm i některé podobné postavy jako v našem masopustu, například kobyly nebo medvědi. Jiný výklad původu masopustu vychází římského náboženství, které s předjařím spojovalo vegetační a plodnostní.

Přípravou na masopust býval čtvrtek před masopustní nedělí, nazývaný "tučný čtvrtek" či "tučňák". Panovalo přesvědčení, že v tento den má člověk jíst a pít co nejvíce, aby byl celý rok při síle.

Hlavní masopustní zábava začínala o "masopustní neděli". Také toho dne byl oběd bohatý, ale netrval příliš dlouho, protože se všichni chystali do hospody k muzice. Někdy se tancovalo přímo na návsi a tanec se často protáhl až do rána. Také masopustní pondělí probíhalo ve znamení zábavy a tance. V mnoha vsích se konal "mužovský bál", kam neměla přístup svobodná chasa; tancovali jen ženatí a vdané.

Vyvrcholením masopustu bylo úterý. Toho dne procházely vesnicemi průvody maškar, hrála se masopustní divadelní představení, secvičená obvykle žáky. Obchůzky masek neměly závazná pravidla; záleželo na vtipu a pohotovosti "maškarádů", jaké taškařice budou provádět. Masky byly všude pohoštěny - něčím k zakousnutí a především pálenkou a pivem, které ještě zvyšovaly rozpustilost a veselí. Bývalo však i několik tradičních masek, které se objevovaly každoročně. Mezi ně patřil např. medvěd, někdy vedený na řetězu medvědářem. Jinou tradiční maskou bývala tzv. klibna (= šiml, kobyly, koníček), skrývající často dvě osoby. Objevovala se i maska s jezdce na koni, Žid s pytlíkem nebo rancem na zádech, bába s nůží, kominík se žebříkem, kozel a mnoho dalších.

Téměř všude končila masopustní zábava přesně o půlnoci. Tehdy zatroubil ponocný na roh a rychtář či někdo z radních všechny vyzval, aby se v klidu rozešli domů, protože nastala středa a s ní předvelikonoční půst. Někde zakončili o půlnoci muziku "pochováním basy" (symbol toho, že v postu si hudebníci nezahrají). Lidé věřili, že pokud budou o masopustu tancovat přes půlnoc, objeví se mezi nimi ďábel, často jako cizinec v zeleném kabátě.

O masopustních rejích z Čech i Moravy jsou dochovány písemné zprávy již ze 13. století, i když svátek je zřejmě ještě staršího data. Od středověku mravokárci vystupovali proti rozpustilostem, které se o masopustu děly, lidem to však nijak neubíralo na dobré náladě. Kolem 18. století se začaly pořádat zvláštní taneční zábavy, tzv. reduty.

Zdroj: <http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Masopust-zakladni-informace.html>,
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Masopust>

Podívejte se na práce žáků 6. a 7. tříd z hodin výtvarné výchovy

Velikonoce

Velikonoce (latinsky pascha) jsou nyní nejvýznamnějším křesťanským svátkem, oslavou zmrtvýchvstání Ježíše Krista. K tomu podle křesťanské víry došlo třetího dne po jeho ukřižování. Kristovo ukřižování se událo kolem roku 30 či 33 v blízkosti významného židovského svátku pesach, který je památkou vysvobození Izraelitů Mojžíšem z egyptského otroctví. U Slovanů a Germánů splynuly lidové oslavy Velikonoc s pohanskými slavnostmi jara, které oslavovaly procitnutí přírody ze zimního spánku. Díky tomu do lidových oslav Velikonoc přešly v germánském a slovanském prostoru mnohé původem pohanské zvyky.

Historicky lze symboly Velikonoc vystopovat jako univerzální symboly jara a plodnosti například až do starověkého Egypta.

V užším pojetí se Velikonocemi míní pouze slavnost Zmrtvýchvstání Páně neboli Vzkříšení Krista (Boží hod velikonoční), resp. její vigilie na Bílou sobotu („velká noc“), v širším pojetí se jimi myslí Velikonoční triduum (příčemž období od Zeleného čtvrtka až do sobotní vigilie je vlastně součástí postní doby, tedy ne doby velikonoční, toto pojetí je tedy terminologicky ne zcela správné).

V západní křesťanské tradici neděle Zmrtvýchvstání připadá na první neděli po prvním jarním úplňku po rovnodennosti, tedy na měsíc březen či duben.

Lidové zvyklosti spojené s Velikonocemi se pochopitelně místně liší. Vzhledem k časové blízkosti křesťanských Velikonoc a jarní rovnodennosti mají tyto tradice původ v pohanských oslavách příchodu jara.

Velikonoční symboly

Beránek představoval v židovské tradici Izrael jako Boží stádo, které vede Hospodin. Zároveň Židé při svém svátku pojídají beránka jako připomínku svého vysvobození z Egypta.

V křesťanství je beránek jedním ze symbolů Ježíše Krista, neboť obrazně podle křesťanské víry on je beránek, obětovaný za spásu světa.

Dalším z velikonočních symbolů je vajíčko, symbol nového života, neboť samo zárodek života obsahuje. V mnoha kulturách je vejce symbolem plodnosti, života a vzkříšení. Už ve starověkém Egyptě či Persii se na svátky jara barvila červeně vajíčka (červená jako symbol dělohy). Zdobení skořápek vajec však může sahát až do pravěku. V souvislosti s lidovou tradicí se zvyk tato vejce malovat udržuje i nadále (označení „kraslice“ je pak odvozeno od červené barvy). Důvodem pojídání vajec o Velikonocích byla zřejmě i skutečnost, že vejce se nesměla jíst v postní.

Kočky symbolizují palmové ratolesti, kterými vítali obyvatelé Jeruzaléma přicházejícího Krista. Tradičním křesťanským zvykem je jejich svěcení na Květnou neděli a používání popela z jejich spálení o Popeleční středě.

Ačkoli mnoho nenáboženských tradic má své kořeny v křesťanské symbolice, některé velikonoční symboly můžeme vystopovat až z předkřesťanské doby. Například zajíček má zřejmě původ v pohanských rituálech oslavující příchod jara. Symbolika zajíce pochází

z tradice oslav svátku pohanské bohyně plodnosti Eostre. Z jejího jména je odvozeno slovo Easter, anglický název křesťanských Velikonoc. Podle legendy bohyně Eostre proměnila ptáčka, který umrzl ve vánici, v zajíce. On pak z vděčnosti každé jaro kladl vejce jako pták.

Už od svátků jara, které jsou starší než Velikonoce, jsou časem oslav a veselí. Dnes jsou i komerčně důležité, protože se na ně váže mnoho zvyků, k jejichž uskutečnění je třeba vynaložit nějaké úsilí nebo jen tak zajít na nákup. Prodávají se například velikonoční pohledy, ozdoby nebo cukroví v podobě velikonočních vajíček, beránků nebo zajíčků.

V Česku je prastarou tradicí hodování a pomlázka. Na Velikonoční pondělí ráno muži a chlapci chodí po domácnostech svých známých a šlehají ženy a dívky ručně vyrobenou

pomlázkou z vrbového proutí. Pomlázka je spletena až z dvaceti čtyř proutků a je obvykle od půl do dvou metrů dlouhá a ozdobená pletenou rukojetí a barevnými stužkami. Podle tradice muži při hodování pronášejí koledy. Nejznámější velikonoční koledou je tato krátká říkanka: „Hody, hody doprovody, dejte vejce malovaný, nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný...”

Jestli dojde dříve na pomlázku, nebo koledy, záleží na situaci. Ačkoli může být vyšlehání bolestivé, není cílem způsobovat příkoří. Spíše je pomlázka symbolem zájmu mužů o ženy. Nenavštívené dívky se mohou dokonce cítit uražené. Vyšupaná žena dává muži barevné vajíčko jako symbol jejích díků a prominutí. Pověst praví, že dívky mají být na Velikonoce vyšlehány, aby zůstaly celý rok zdravé a uchovaly si plodnost. V některých oblastech ženy mohou pomlázku oplatit odpoledne, kdy vylívají na muže a chlapce kbelíky studené vody. Zvyk se napříč českými zeměmi mírně mění.

Jiný výklad pomlázky – odvozeno od pomlazení, tj. omlazení. Proto muži používají mladé proutí s největším podílem „životní síly“ kterou jakoby předávají vyšlehané osobě. Z téhož důvodu ženy dávají jako odměnu za omlazení vajíčko, prastarý symbol nového života. Jinak v Čechách nejsou tradicí hody ale koleda (hody jsou spíše pomístní název), přičemž koleda probíhala v průběhu roku vícekrát, ne jen v období velikonoce a jejím původním smyslem byla ochrana před špatnými vlivy a posílení těch dobrých. Za toto byli koledníci odměňováni. V průběhu doby se původní smysl vytrácel a vlastně se stala „lepší“ formou žebroty chudší části obyvatelstva.

Velikonoce ve světě

Ve Spojených státech jsou velikonoční svátky náboženským svátkem, takže mnoho amerických rodin mimo návštěvy kostela se schází kolem zdobených velikonočních vajíček v sobotu večer a jejich „lovu“ v neděli ráno. Podle dětských pohádek byla vajíčka během noci přinesena Velikonočním zajíčkem a poschovávána po domě a zahradě, aby počkala na děti, až se probudí. Důvod, proč by to měl zajíček dělat, se vysvětluje jen zřídka.

V Anglii tradičně ženy přivazují muže k židlím a za propuštění požadují peníze.

V Norsku je, kromě lyžování v horách a malování vajíček, tradicí řešení vražd. Všechny velké televizní stanice vysílají kriminální a detektivní příběhy, jako je například Hercule Poirot nebo příběhy od Agathy Christie. Také noviny otiskují články, ze kterých mohou čtenáři zkusit odvodit, kdo je pachatelem. Samozřejmě také vychází mnoho knih. Dokonce i krabice od mléka bývají potištěny příběhy s vraždami.

Francouzi slaví Velikonoce neboli Pâques. Rozdávají si barevná vejce, čokoládu, ale i drobné dárky. Všechny cukrárny a čokoládovny si každý rok dávají záležet na výrobě speciálních sladkostí, které potom v pondělí ráno hledají všechny francouzské děti v domě nebo na zahradě. Děti stejně jako v Německu věří, že jim je schoval bílý zajíček. Některé rodiny jedí k obědu jehněčí, v Alsasku se peče beránek.

Stejně jako u nás jsou symbolem Velikonoc v Chorvatsku malované kraslice. Jedním ze zvyků je přitukávání si vajíčkem. Ten, komu zůstane skořápka celá, vyhrává. Další tradicí je požehnání jídla. Chorvaté také pletou pomlázky, nikoli však z vrbového proutí, ale z větví olivovníku. Na Bílou sobotu nosí lidé do kostela jídlo, aby bylo požehnáno.

Také Němci znají malování nebo barvení vajec, v různých částech jejich země se ale tradice liší. Pokladnicí folkloru je Horní Lužice na pomezí s Polskem a Českem, kde se konají nedělní velikonoční jízdy. Stovky jezdců na koních v místních městečkách a vesnicích zvěstují zprávu o narození Krista. Velikonoční zvyky v Bavorsku jsou velice hravé - známé je třeba házení vajec, kdy se majitel domu pokouší přehodit střechu, přičemž někdo z rodiny může vejce na druhé straně chytat. Takový hod prý stavení ochrání před bleskem.

Zdroj:http://cestovani.lidovky.cz/velikonoce-ve-svete-04x-/aktuality.aspx?c=A120406_121512_aktuality_glu
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Velikonoce>,